

Sociálno-Klimatický Fond na Slovensku

Zhrnutie (Policy Brief)

Zdroj: unsplash.com

1 Úvodom

Európska únia od roku 2019 prijíma legislatívu (Európska zelená dohoda, REPowerEU, Fit for 55), ktorou sa zaväzuje pristupovať k životnému prostrediu, klimatickým otázkam a energetickým úsporám tak, aby stratégia hospodárskeho rastu nebola viazaná na vyčerpávanie zdrojov, ale ich efektívne využívanie s cieľom do roku 2050 dosiahnuť nulový stav čistých emisií skleníkových plynov. Súčasťou legislatívy „Fit for 55“, v ktorej sa približuje EÚ vyššie uvedenému cieľu tým, že definuje úsilie dosiahnuť zníženie emisií skleníkových plynov o 55 % do roku 2030, a to prostredníctvom ďalšieho zníženia emisií v oblasti budov a dopravy, investovaním do obnoviteľných zdrojov energie, obnovy budov a udržateľnej dopravy. Jedným z inkluzívnych krokov tohto procesu bolo vydanie [nariadenia](#) v máji 2023 o Sociálno-Klimatickom Fonde (SKF), prostredníctvom ktorého bude mať Slovensko k dispozícii 1,28 až 1,5 miliardy eur¹ na riešenie sociálnych dopadov zelenej transformácie **v oblasti v energetickej a dopravnej chudoby** pre roky 2026–2032.

¹ Suma môže byť nižšia, ak Sociálno-klimatický fond začne neskôr ako v roku 2026.

Každý členský štát je povinný vypracovať a predložiť Komisii komplexný **Sociálno-klimatický plán** najneskôr do júna 2025, ktorý bude podkladom pre následné čerpanie. Preto tento plán musí obsahovať v prvom kroku **analýzu potrieb - identifikovanie** zraniteľných skupín obyvateľstva – súkromné domácnosti, mikropodniky² a používateľov dopravy, ktoré budú najviac postihnuté zvýšením cien uhlíka. V pláne by mali byť jasné následné **opatrenia na zníženie energetickej/dopravnej chudoby – konkrétne kroky** na zlepšenie energetickej efektívnosti budov a na podporu prechodu na dopravu s nízkymi a nulovými emisiami.

Jedným z pilierov tvorby a realizácie opatrení podľa harmonogramu je spolupráca so zainteresovanými stranami (čl.5) tzv. **verejné konzultácie** – zapojenie občianskej spoločnosti, sociálnych partnerov a ďalších relevantných subjektov do prípravy a implementácie Sociálno-klimatického plánu. Zároveň členské štáty musia zabezpečiť koordináciu medzi národnou, regionálnou a miestnou úrovňou. V prípade Slovenska je hlavným koordinátorom pre implementáciu SKF *národná implementačná a koordinačná autorita (NIKA)* na [Úrade vlády](#). Implementácia Sociálno-Klimatického Fondu by podľa tohto uznesenia mala prirodzene nadväzovať na realizované opatrenia v tejto oblasti v rámci Plánu obnovy a odolnosti. Článok 15 nariadenia definuje národný príspevok **spolufinancovania** prinajmenšom v rozsahu 25 percent a zároveň zásadu podporiť také opatrenia, pri ktorých sa dodržiava zásada doplnkovosti financovania, t.j. nenahrádza sa opakovaním vnútroštátnych výdavkov.

Ďalším aspektom nariadenia je **potreba zvyšovať informovanosť** zraniteľných domácností, zraniteľných mikropodnikov a zraniteľných používateľov dopravy tým, že budú poskytovať ciele, prístupné a cenovo dostupné informácie, vzdelávanie a poradenstvo. Komisia by mala vydať technické usmernenie pre tvorbu plánov, najmä v kontexte zosúladenia opatrení so zásadou „výrazne nenarušiť“.

2 Implikácia

V procese tvorby plánu je potrebné zdefinovať pojem zraniteľnosť a presnú identifikáciu počtu cieľových skupín. SKF sa neobmedzuje len na najchudobnejšiu skupinu obyvateľov, ale zahŕňa aj tých, ktorí sú výrazne zasiahnutí a nemajú prostriedky na prispôsobenie sa zvýšeným nákladom cien palív a energií. Je tiež potrebné v pláne jasne predostrieť vysvetlenie a spôsob uplatňovania vymedzenia energetickej a dopravnej chudoby na národnej úrovni. Špecificky nariadenie vyzdvihuje postavenie osamelých matiek, žien so zdravotným postihnutím a starších žien osamele žijúcich (rodové vyrovnávanie), ako aj osoby so zdravotným postihnutím.

V rámci partnerstiev pripomína nariadenie potrebnú podpornú rolu občianskych energetických spoločností a komunít vyrábajúcich energiu z OZE, ktorí by nemali byť vynechaní z možnosti čerpať prostriedky z Fondu.

² Je podnik, ktorý zamestnáva menej ako 1% osôb a ktorého ročný obrat nepresahuje 2 milióny EUR

Oblasť energetickej chudoby je podľa nariadenia chápaná ako „situácia, v ktorej domácnosti nemajú prístup k základným energetickým službám, ktoré sú základom prijateľnej životnej úrovne a prijateľnej úrovne zdravia, ako je primerané teplo prostredníctvom vykurovania, chladenie pri zvyšovaní teplôt, osvetlenie a elektrická energia pre spotrebiče“(L 130/3).

Medzi hlavné opatrenia patria :

- obnova budov (akýkoľvek druh energetickej obnovy s cieľom zvýšenia energetickej hospodárnosti – izolácia plášťa, stien, strechy, podlahy či výmena okien v súlade so smernicou o energetickej hospodárnosti budov)
- dekarbonizácia vykurovania a chladenia - napríklad aj vo forme varenia prostredníctvom elektrifikácie
- uskladňovanie energie z OZE pre tieto domácnosti a mikropodniky, ktoré nemajú prostriedky na obnovu budov, ktoré obývajú, vrátane sociálneho bývania.

Kedže v prvej fáze budú dôležité indikátory pre určenie potrieb, jednou z úloh je mapovanie a získanie dát. K téme energetickej chudoby existuje [štúdia](#). Snahou by malo byť spojiť rôznorodých aktérov (napr. Projekt Zdravé regióny, Cesta von, Fenestra, Šanca, Charitas...), ktorí podkladovými informáciami a dátami môžu disponovať.

Zároveň je potrebné zbierať existujúce funkčné riešenia a praktiky pokrývajúce a znižujúce energetickú chudobu, práve preto, že jedným z oprávnených opatrení je „poskytovanie cielených prístupných a cenovo dostupných informácií, vzdelávania, osvetly a poradenstva o nákladovo efektívnych opatreniach a investíciách dostupnej podpory obnovy budov a energetickej efektívnosti (čl.8d). Príkladom môžu byť mnohé [riešenia](#) a [poradenstvo](#) v prípade marginalizovaných rómskych komunít, ktoré už [existuje](#).

Oblasť dopravnej chudoby nie je v rámci EÚ definovaná, pre potreby smernice je chápaná ako „neschopnosť alebo ťažkosti jednotlivcov a domácností hradiť náklady na súkromnú alebo verejnú dopravu, ale ich nedostatočný či obmedzený prístup k doprave potrebnej pre ich prístup k základným sociálno – ekonomickým službám a činnostiam“ (čl.2/2).

Medzi navrhované opatrenia patria:

- zintenzívnenie využívania mobility a dopravy s nulovými a nízkymi emisiami - nákupom vozidiel, bicyklov a iných prostriedkov mikromobility
- rozvoj primeranej verejnej a súkromnej infraštruktúry – dodatočná infraštruktúra pre alternatívne palivá
- rozvoj trhu s ojazdenými vozidlami s nulovými emisiami
- stimulovanie cenovo dostupnej a prístupnej verejnej dopravy, mobility na požiadanie či služby spoločnej mobility – príkladom je počet užívateľov verejnej dopravy za zníženú cenu alebo bezplatných lístkov
- podpora špecializovanej cyklistickej infraštruktúry v počte km

Na Slovensku existuje základná [štúdia](#) popisujúca východiskový stav. Ďalšie potrebné dáta a spracovanie je nutným krokom k identifikovaniu vhodných cieľov opatrení.

3 Záverom

Sociálno-Klimatický Fond a plán sú predpokladom a dôležitým prvkom sociálne spravodlivého a nediskriminačného prístupu k prechodu na nízko emisné procesy. Je potrebná spolupráca nielen v rámci členských štátov EÚ, ale zainteresovaných subjektov, aby fond cez jasný plán prispel k zlepšeniu životných podmienok najzraniteľnejších skupín obyvateľstva na Slovensku, pretože jedným z princípov novej legislatívy EÚ je, že **zelená transformácia musí byť spravodlivá**. Cielené opatrenia tak zvýšia a podporia zelené technológie, ktoré budú viesť k efektívnym riešeniam bývania a dekarbonizovania dopravných prostriedkov.

Bližšie informácie:

Vypracovala: Andrea Figulová

Kontakt: Juraj Melichár, Koordinátor pre energetickú transformáciu, Priatelia Zeme-CEPA,
melichar@priateliazeme.sk

Projekt RePower the Regions je financovaný Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú však len názormi a stanoviskami autora/ky (autorov/iek) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo agentúry CINEA. Európska únia ani orgán poskytujúci grant za ne nenesú zodpovednosť.